

Byla C-410/23 [Pielatak]¹**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2023 m. liepos 3 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:*Sąd Okręgowy w Warszawie* (Lenkija)**Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:**

2023 m. gegužės 26 d.

Apeliantė:

I. S.A.

Kita apeliacinio proceso šalis:

S. J.

Pagrindinės bylos dalykas

Apeliacinis skundas dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dėl reikalavimo sumokėti sutartinę baudą už ūkininko, elektros energijos gavėjo, terminuotos elektros energijos tiekimo sutarties nutraukimą prieš terminą.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Pirmuoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar pagal Direktyvos 93/13/EEB 2 straipsnio b ir c punktus vartotojo statusas suteikiamas ūkininkui, kuris sudaro elektros energijos pirkimo sutartį tiek žemės ūkio valdos, tiek namų ūkio tikslams. Antruoju prejudiciniu klausimu siekiama išsiaiškinti, ar, atsižvelgiant į Direktyvos 2009/72/EB nuostatas, leidžiama šiam ūkininkui skirti sutartinę baudą už tokios sutarties nutraukimą.

¹ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 2 straipsnio b ir c punktai ir šiame straipsnyje pateikta sąvokos „vartotojas“ apibrėžtis, taip pat 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB, 17 konstatuojamoji dalis taikomi ir ūkininkui, kuris sudaro elektros energijos pirkimo sutartį tiek žemės ūkio valdos, tiek asmeniniams namų ūkio tikslams?

2. Ar 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB, 3 straipsnio 5 ir 7 dalys, 51 konstatuojamoji dalis ir I priedo 1 punkto a ir e papunkčiai, kuriuose numatyta, kad nutraukus elektros energijos tiekimo paslaugų sutartį vartotojui negali būti taikomas joks mokestis, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos elektros energijos gavėjui – vartotojui – draudžiama skirti sutartinę baudą už terminuotos elektros energijos tiekimo sutarties nutraukimą (1997 m. balandžio 10 d. Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalis)?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos Direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, 2 straipsnis

2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/83/ES dėl vartotojų teisių, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 93/13/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB bei panaikinamos Tarybos direktyva 85/577/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB, 17 konstatuojamoji dalis

2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinti Direktyvą 2003/54/EB, 51 konstatuojamoji dalis, 3 straipsnio 5 ir 7 dalys ir I priedo 1 punkto a ir e papunkčiai

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (1997 m. balandžio 10 d. Energetikos įstatymas), 4j straipsnio 3a dalis:

„3a. Galutinis vartotojas gali nutraukti terminuotą sutartį, pagal kurią energetikos sektoriaus įmonė šiam vartotojui tiekia dujinį kurą ar energiją, nepatirdamas jokių kitų išlaidų ir nemokėdamas kompensacijų, išskyrus tas, kurios kyla iš sutarties turinio, pateikdamas rašytinį pareiškimą elektros energijos įmonei.“

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (1964 m. balandžio 23 d. Civilinis kodeksas) – 22¹ straipsnis (sąvoka „vartotojas“), 43¹ straipsnis (sąvoka „ekonominės veiklos vykdytojas“), 385¹ straipsnis (neleistinos sutarčių su vartotojais nuostatos), 483 straipsnio 1 dalis (sutartinė bauda), 484 straipsnis (sutartinės baudos dydis).

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 2017 m. kovo 18 d. įmonė I. S.A., elektros energijos tiekėja, sudarė kompleksinę elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartį su S. J., turinčiu žemės ūkio valdą. Sutartyje buvo nurodyta, kad energijos vartojimo vieta yra S. J. priklausanti žemės ūkio valda. Pagal sutartį pardavimas turėjo prasidėti 2018 m. sausio 1 d. Sutartis buvo sudaryta terminuotam laikotarpiui iki 2021 m. gruodžio 31 d. Jei sutartis būtų nutraukta prieš šį terminą arba nebūtų galimybės vykdyti sutarties dėl nuo kliento priklausančių priežasčių, jis privalėtų mokėti sutartyje numatytą baudą bendrosiose sutarties sąlygose nustatyta tvarka.
- 2 2017 m. gegužės 5 d. raštu S. J. nurodė, kad nutraukia sutartį pasinaudodamas įstatyme numatyta teise nutraukti vartojimo sutartį. Be to, S. J. pateikė pareiškimą dėl sutarties, sudarytos dėl suklaudinimo, teisinių pasekmių panaikinimo ir pareiškė, kad sutartis yra negaliojanti. S. J. tvirtina, kad sudarant sutartį ji suklaidino įmonės I. S.A. atstovai, kurie susisiekė su juo nesusitarę darbo metu ir nepaaiškino visų sutarties aplinkybių.
- 3 2020 m. gegužės 22 d. raštu įmonė I. S.A. pripažino pateiktus pareiškimus neveiksmingais. Ji pateikė debeto avizą, pagal kurią S. J. turėjo iki 2020 m. liepos 7 d. sumokėti sutartyje numatytą baudą, apskaičiuotą už sutarties nutraukimą prieš terminą, ir išrašė sąskaitą faktūrą už elektros energiją, suvartotą nuo 2018 m. sausio 1 d. iki sausio 10 d.
- 4 S. J. atsisakė mokėti nurodytas sumas. Įmonė I. S.A. netiekė jam elektros energijos. Sąskaitoje faktūroje nurodytu laikotarpiu elektros energiją S. J. tiekė kita įmonė.
- 5 2021 m. balandžio 14 d. pareikštu ieškiniu įmonė I. S.A. pirmosios instancijos teismo prašė priteisti iš S. J. patiektos elektros energijos kainą, palūkanas ir sutartyje numatytą baudą, apskaičiuotą už sutarties nutraukimą prieš terminą.
- 6 Atsiliepime į ieškinį S. J. prašė atmesti visą ieškinį, nurodydamas, kad sutartis yra negaliojanti, kad ieškovė jos nevykdė ir kad jis nutraukė sutartį.

- 7 Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Dėl to teismo sprendimo įmonė I. S.A. pateikė apeliacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 8 S. J. laikosi pozicijos, kad jis turi vartotojo statusą, nes elektros energijos skirstymas ir pardavimas susijęs ne tik su jo žemės ūkio valda, bet pirmiausia su jo namų ūkiu.
- 9 Pirmosios instancijos teismas atmetė ieškinį dėl skolos priteisimo, nors pripažino, kad S. J. neturi vartotojo statuso, nes pagal CK 221 straipsnį vartotojas yra fizinis asmuo, kuris sudaro su ekonominės veiklos vykdytoju teisinį sandorį, tiesiogiai nesusijusį su jo komercine ar profesine veikla. O sutartyje nurodyta, kad gavėjas yra „žemės ūkio valda“, ir numatyta, kad sutartis skirta ne vartotojams. Nors S. J. nurodė, kad perkama energija taip pat bus naudojama namų ūkyje, pirmosios instancijos teismo nuomone, to nepakanka, kad S. J. būtų laikomas vartotoju. Dėl to jis negalėjo pasinaudoti teise nutraukti sutartį pagal *Ustawa o prawach konsumenta* (Vartotojų teisių įstatymas) nuostatas ir jo pareiškimas buvo neveiksmingas.
- 10 Pirmosios instancijos teismas taikė Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalį, pagal kurią galutinis vartotojas gali nutraukti terminuotą sutartį, pagal kurią energetikos sektoriaus įmonė šiam vartotojui tiekia dujinį kurą ar energiją, nepatirdamas jokių kitų išlaidų ir nemokėdamas kompensacijų, išskyrus tas, kurios kyla iš sutarties turinio.
- 11 Pirmosios instancijos teismo nuomone, reikalavimas sumokėti sutartinę baudą turėjo būti atmetas, nes pagal CK 483 straipsnio 1 dalį sutartinė bauda yra skirta žalai, atsiradusiai dėl nepiniginės prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, atlyginti. Energijos pardavimo atveju pirkėjo prievolės objektas yra kainos sumokėjimas, t. y. piniginė prievolė. Pirmosios instancijos teismo nuomone, sutarties nuostatoje nebuvo galima nustatyti S. J. pareigos mokėti sutartinę baudą, jei jis nutrauktų sutartį savo iniciatyva, nes jo prievolė buvo piniginė.
- 12 Be to, pirmosios instancijos teismas laikė nepagrįstu reikalavimą priteisti suvartotos energijos kainą, nes buvo nustatyta, kad įmonė I. S.A. nepatiekė S. J. jokio energijos kiekio.
- 13 Apeliaciniame skunde įmonė I. S.A. teigia, kad įrodymai vertinti klaidingai ir kad buvo pažeista Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalis remiantis neteisingu aiškinimu pripažinus, kad įmonė I. S.A. neturi teisės skaičiuoti sutartinės baudos už sutarties nutraukimą prieš terminą, nors iš šios nuostatos vienareikšmiškai išplaukia, kad vartotojui gali būti skaičiuojamos papildomos išlaidos, jei pareiga jas apmokėti kyla iš sutarties, kaip yra šiuo atveju.

- 14 Įmonė I. S.A. taip pat tvirtina, kad buvo pažeista CK 483 straipsnio 1 dalis (dėl galimybės numatyti konkrečios sumos – sutartinės baudos – sumokėjimą žalai, atsiradusiai dėl nepiniginės prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, atlyginti) jos nepritaikius ir neteisingai pripažinus, kad bauda buvo apskaičiuota dėl piniginės prievolės neįvykdymo, nors bauda buvo numatyta sutarties nutraukimo prieš terminą, kuriam ji buvo sudaryta, atveju, taigi – dėl konkretaus kliento elgesio, o ne dėl piniginės prievolės neįvykdymo.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 15 **Pirmuoju prejudiciniu klausimu** siekiama išsiaiškinti, ar ūkininkas, perkantis energiją tiek savo žemės ūkio valdos, tiek namų ūkio reikmėms, laikomas vartotoju.
- 16 Sutartys, kurioms taikoma Direktyva 93/13, apibrėžiamos remiantis jas sudarančių asmenų statusu pagal tai, ar jie veikia vykdydami savo profesinę veiklą, ar ne (2019 m. kovo 21 d. Sprendimo *Pouvin ir Dijoux*, C-590/17, 23 punktas). Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją sąvoka „vartotojas“ turi būti vertinama atsižvelgiant į funkcinį kriterijų, pagal kurį reikia įvertinti tai, ar nagrinėjami sutartiniai santykiai priskirtini prie veiklos, kuri nesusijusi su profesine veikla (2016 m. rugsėjo 14 d. Nutarties *Dumitras*, C-534/15, 32 punktas). Nagrinėjamu atveju funkcinis atskyrimas nėra visiškai įmanomas, nes sutartis buvo sudaryta tiek žemės ūkio valdos, tiek namų ūkio tikslams.
- 17 Tarybos direktyva 93/13/EEB nereglamentuoja dvigubos paskirties sutarčių. Tik 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių 17 konstatuojamojoje dalyje Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai nurodė, kad „tuo atveju, jeigu sudaroma dvigubos paskirties sutartis iš dalies asmens verslo, ir iš dalies ne verslo tikslais ir jeigu atsižvelgiant į bendras sutarties sąlygas verslo tikslai nevyrauja, atitinkamas asmuo taip pat turėtų būti laikomas vartotoju“.
- 18 Vis dėlto 2005 m. sausio 20 d. Sprendime *Gruber*, C-464/01, Teisingumo Teismas pripažino, kad asmuo, kuris sudarė sutartį dėl prekių, iš dalies skirtų profesiniam, o iš dalies – privačiam naudojimui, negali remtis vartotojų apsaugos teisės aktais, „išskyrus tuos atvejus, kai naudojimas profesiniams tikslams yra menkas, ir todėl visiškai nesvarbus bendrame atitinkamo sandorio kontekste, **tačiau tai, kad ne profesinio naudojimo tikslas yra svarbesnis, neturi reikšmės**“.
- 19 Savo ruožtu 2022 m. spalio 27 d. Sprendimo *S.V.*, C-485/21, 27 punkte Teisingumo Teismas nurodė, kad vartotojų apsauga suteikiama fiziniam asmeniui, kuris yra su nekilnojamojo turto administravimo susijusios sutarties šalis, „jeigu šis asmuo <...> nenaudoja šio buto **išimtinai** su jo verslu ar profesine veikla susijusiems tikslams“. Taigi šiuo atveju Teisingumo Teismas atkreipia dėmesį į išimtinio profesinio ir komercinio tikslo kriterijų.

- 20 Atsižvelgiant į tai, kyla klausimas, kaip, remiantis Tarybos direktyvos 93/13/EEB 2 straipsnio b punktu, sąvoka „vartotojas“ turi būti aiškinama tuo atveju, kai sutartis yra mišraus – iš dalies vartojimo, iš dalies komercinio, pobūdžio. Ar tokiu atveju būtina nustatyti, koks yra vyraujantis sutarties tikslas, ar pakanka tik nustatyti, kad profesinis ir komercinis sutarties pobūdis nėra išimtinis? Taigi Teisingumo Teismo atsakymas leis vertinti sutartis, kurios yra dvigubos paskirties ir vienodai skirtos tiek žemės ūkio valdos, tiek namų ūkio tikslams. Atsižvelgiant į tendenciją plėsti vartotojų apsaugos priemonių taikymo sritį, tikslinga nustatyti, kokie kriterijai turi būti patvirtinti siekiant apsaugoti vartotojus.
- 21 **Antruoju prejudiciniu klausimu** siekiama išsiaiškinti, ar nacionalinės teisės nuostata, kurioje numatyta galimybė elektros energijos vartotojui taikyti sutartinę baudą už terminuotos elektros energijos tiekimo sutarties nutraukimą prieš terminą, yra suderinama su Sąjungos teise.
- 22 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo abejonės yra susijusios su Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalimi, kurioje numatoma teisė galutiniam vartotojui nutraukti energijos tiekimo sutartį nepatiriant išlaidų ir nemokant kompensacijų, išskyrus tas, kurios kyla iš sutarties turinio. Dėl to ši nuostata taikoma sutarčiai, kurioje šalys gali nustatyti sutarties trukmę ir nutraukimo sąlygas.
- 23 Šios abejonės kilo dėl Direktyvos 2009/72/EB. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, šioje direktyvoje įtvirtintas svarbiausias principas yra galimybė laisvai keisti energijos tiekėją ir ypatinga vartotojų apsauga. Valstybės narės imasi tinkamų priemonių galutiniams vartotojams apsaugoti ir visų pirma užtikrina, kad būtų taikomos adekvačios priemonės pažeidžiamiesiems vartotojams apsaugoti. Bent namų ūkio vartotojų atžvilgiu tos priemonės apima I priede nustatytas priemones. Su tiekėjo pakeitimu taip pat glaudžiai susijusi galimybė nutraukti sutartį.
- 24 Reglamentavimu siekiama, viena vertus, apsaugoti energijos gavėjus, ypač vartotojus, ir užtikrinti jų teises, kita vertus, užtikrinti, kad energetikos sektoriaus įmonės turėtų vienodas galimybes pasiekti vartotojus. Šiame kontekste prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo Teisingumo Teismo jurisprudenciją, visų pirma 2016 m. rugsėjo 7 d. Sprendimo *ANODE*, C-121/15, 36 punktą, 2020 m. balandžio 30 d. Sprendimo *Overgas Mrezhi ir Balgarska gazova asotsiatsia*, C-5/19, 56 punktą ir 2021 m. spalio 14 d. Sprendimo *Viesgo Infraestructuras Energéticas*, C-683/19, 44 punktą. Šioje jurisprudencijoje išdėstytos valstybės kišimosi į elektros energijos kainų nustatymą pagal Direktyvą 2009/72 leistinumą sąlygos, nepaisant to, kad toks kišimasis trukdo formuotis konkurencingai elektros energijos rinkai.
- 25 Pagrindinė problema, kalbant apie užtikrintą laisvę keisti energijos tiekėją, yra susijusi su galimybe energijos vartotojui taikyti mokestį tuo atveju, kai vartotojas nutraukia terminuotą sutartį. Iš Direktyvos 2009/72/EB 3 straipsnio 7 dalies, siejamos su jos I priedo 1 punkto a ir e papunkčiais, išplaukia, kad gavėjui, kuris

yra vartotojas, keičiant tiekėją arba nutraukiant sutartį neturi būti taikoma jokių mokesčių.

- 26 Vis dėlto Energetikos įstatyme tokia išimtis nenumatyta. Nacionalinėje teisėje pagal Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a dalį galutinis vartotojas gali nutraukti terminuotą elektros energijos tiekimo sutartį nepatirdamas jokių kitų išlaidų ir nemokėdamas kompensacijų, išskyrus tas, kurios kyla iš sutarties turinio. Taigi pagal šią nuostatą leidžiama tokioje sutartyje numatyti, kad gavėjui gali būti apskaičiuojamos sutartyje numatytos „išlaidos ir kompensacijos“. Energetikos įstatyme nenumatyta jokių kitų šių išlaidų ir kompensacijų kriterijų ir nenurodyta vartotojams taikomų išimčių.
- 27 Kiek tai susiję su vartotojais, nacionalinė doktrina leidžia pripažinti negaliojančia tik neįprastai didelę baudą už sutarties nutraukimą. Taigi yra galimybė peržiūrėti sutartinės baudos dydį atliekant peržiūrą dėl neleistinumo. Tai ypač taikytina, jei dėl tokių sutartinių baudų praktiškai būtų blokuojamas terminuotų sutarčių nutraukimas, o tai prieštarautų Energetikos įstatymo 4j straipsnio 3a daliai, kurioje numatyta, kad terminuota sutartis gali būti nutraukta.
- 28 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad leidus taikyti tokias sutartines baudas vartotojams gali būti panaikintos Direktyvos 2009/72/EB 3 straipsnio 5 ir 7 dalyse numatytos apsauginės funkcijos.

DARBINIS VEIDMŪS